

Hulst

Oranje vestingstad

27 juni 2010

Er is hulst en Hulst.

Het eerste, de *Ilex aquifolium*, is de enige loofboom in de Benelux die van nature ook in de winter zijn bladeren houdt. Dat het een „loofboom“ is, kan eventueel wat moeilijk uit te leggen zijn aan mijn tuinierende echtgenote. Zij voelt zich nu en dan eens duchtig geprikkeld en geprikt door die plant. Wat begonnen is als een onnozel stekje dat hier zo'n vijfendertig jaar geleden in de grond is gestopt, is uitgegroeid tot iets monsterachtig dat de omgeving terroriseert. Er moest een professioneel tuinier met kettingzaag en dikke handschoenen aan te pas komen om het monster enigszins te temmen. We willen die stekelige gezel echter nog niet kwijt want het groen met de felrode bessen staat zo leuk in kerststukjes. Al moet je dan telkens een jaar wachten voordat je er enig plezier kan uit puren. Maar er is meer. Volgens het volksgeloof beschermt de hulst tegen blikseminslag en tegen vijandige machten zoals demonen en heksen. Dat schijnt maar ten dele te lukken. Met heksen valt het nogal mee. Van eentje hebben we de bezem afgepakt en sindsdien is het rustiger. Demonen, echter, die hebben we van onszelf en die laten zich wel eens lastig verdrijven. En dichter dan vijfhonderd meter hier vandaan is de bliksem tot nog toe niet ingeslagen. Maar dat vond ik al erg genoeg.

Het tweede, Hulst, is een vestingstad in de Nederlandse provincie Zeeland en de hoofdplaats van de gelijknamige gemeente. Aangezien ik me naar die stad wou begeven om er te gaan wandelen, kan je stellen dat ik van hulst naar Hulst gereisd ben.

Overall in de velden rond onze woonstede hing een ijle nevel. Onbeweeglijk alsof er een foto van gemaakt was. Het leek er een beetje op dat moeder Aarde na een etmaal draaien zich wat in het zweet had gewerkt en daar nu in de frisse lucht van de ochtend lag te dampen als een raspaard na de race. In de meersen buiten de dijk van de Durme hing de nevel veel compacter. Het leek wel of het landschap daar met engelenhaar was volgepropt. Voor de rest zag het er verrassend helder uit en het prille zonlicht had de kleur van oud goud. Een duidelijke belofte voor een dag vol zonneschijn. Een hele verademing na al dat gesomber en de lage temperaturen waar de voorbije maand ons bij herhaling op trakteerde.

Ik was er alweer vroeg bij, daar in het schooltje aan de Sportlaan in het nog slapende Hulst. Heel erg vroeg, eigenlijk. Men was er nog niet op mijn aankomst ingesteld want iemand was nog druk doende om het decor te verzorgen door een groot spandoek van een sponsorende bank op te hangen. De man voelde zich genoodzaakt („Ik zeg het maar even...“) me te verwittigen dat de bewegwijzering onderweg nog niet compleet was. Tja, dat leek me toch niet helemaal normaal en het belooft niet direct veel goeds. Voorlopig zat ik dus maar wat te turen in het zaaltje waar moest ingeschreven worden totdat het inschrijven überhaupt mogelijk werd. Al spoedig groeide het gezelschap aan tot wel twintig of dertig wandelaars die allen noodgedwongen wat in het ijle zaten te staren. Zelfs voor het traditionele en voor sommigen noodzakelijke cafeïneshot was er nog geen gelegenheid. Er werd nog druk gerommeld en gerammeld met allerlei vaatwerk zonder dat zich het troostrijke vocht aankondigde door de aanwezige neuzen te strelen. Maar goed, uiteindelijk werd er toch met de groene vlag gezwaaid en om zeven uur stipt kon ik vertrekken.

Hulst propageert zichzelf als de meest Vlaamse stad van Nederland. Maar profileert ze zich ook als zodanig? Wel, het schijnt dat het lokale dialect zeer sterk lijkt op wat er in het nabije Waasland gesproken wordt. Ik neem maar aan dat het inderdaad zo is want ik heb het slechts van horen lezen. Ter plaatse kon ik die bewering niet tegen het licht van de praktijk houden want de wandelclub „Zelden Rust“ die deze „3^e Omloop Vestingstad Hulst“ organiseerde, kwam uit... Terneuzen. Zoals de mensen zich daar met elkaar onderhouden, dat klinkt toch wel heel verschillend van wat er, pakweg, in Stekene wordt gesproken. Dat bleek zondermeer uit de dialogen van de reddende medewerkers. Verder vond ik onderweg toch wel enkele aanwijzingen om de propaganda van de VVV wat te onderbouwen. Ik zag aan een gebouw een Nederlandse en een Belgische vlag hangen, broederlijk naast elkaar. Dat was echter bij een horecazaak en het telt dus niet. Omwille van den smeer... weet je wel? Ik merkte echter op sommige plaatsen in de stad, soms, een zekere morsigheid. Let wel: niet echt dramatisch en slechts merkbaar voor een kritisch beschouwer. Of eentje die bevooroordeeld was, dat kon ook. Het duidde evenwel toch op een zekere „Vlaamsheid“, en iets van „laissez faire“. Om het even in goed Vlaams te stellen. Verder zag ik ook beschadigd wegdek waarvan de putten nogal slordig waren opgelapt. Ja, dat ging al een beetje in de goede richting! Daarmee hield het echter niet op want op een bepaalde plaats langs het traject rook het opeens uitdrukkelijk naar... friet! Om goed zeven uur op een zondagmorgen! Zeer, zeer Vlaams, voorwaar. Ja, ja, ze leren het nog wel, die Zeeuws-Vlamingen. Het zal allicht nog wel zo zijn dat de stad in de weekends wordt overstroomd met lui die vanuit het zuiden zijn opgerukt om de bewering dat alles in „Olland“ beter en goedkoper is aan den lijve te ondervinden. Of om het exotische van een ander land te proeven. Of om thuis weg te zijn en de illusie te koesteren zinvol bezig te zijn. Vul zelf maar in. Dat maakt echter dat Hulst ook een beetje part-time Vlaanderen is. Tot meerdere eer en glorie van de Hulsterse middenstand wellicht. Zo hangt menig Vlaams gezin voor de TV op een bank die vanuit een reusachtig magazijn in de Hulsterse periferie naar het zuiden werd verscheept.

Bij al die Vlaamse identiteit is er toch iets wat ik niet goed begrijp. Overal waar je kon kijken kleurde het straatbeeld... oranje. Met slogans als „Hup, Holland, hup“ en meer van die opwekkende kreten. Nu weet ik dat een inwoner van Zeeuws-Vlaanderen zich zeer op de ziel getrap kan voelen wanneer hem de titel „Hollander“ toegevoegd wordt. Wat zeg ik? Titel? Kwalificatie, ja! En kijk, nu is het overal Holland voor en Holland na. Alsof Nederland nog nauwelijks bestaat. Het lijkt zowaar een beetje op wat hier in België soms gebeurt. Indien je politici en pers mag geloven dan staan hier in dit rommelige koninkrijk de Vlamingen, Walen en Brusselaars elkaar voortdurend naar het leven. Niet zodra echter of één of andere inboorlinge slaagt erin om op een tennisveld de opponente het nakijken te geven of we zijn op slag weer allemaal Belgen. „Ons Justine“, „notre Kim“, dat soort werk. Wat die 70.000 Duitstaligen ervan vinden dat zal Karl-Heinz Lampertz, hun minister-president, ons nog eens moeten uitleggen. In zijn leuk klinkend „Vlaams“ dat nog warm is van het Duitse bakblik waarin het klaargemaakt werd. Natuurlijk heeft die oranje-koorts te maken met het troepje zwaar overbetaalde heren dat in shorts en T-shirt op genopte schoenen onder de Zuid Afrikaanse zon achter een gevlekte bal aanloopt. Tegen een geluidsdecor van woedend zwermende bijen. Dat zijn dan (ik heb de zaak uitputtend bestudeerd) wolken van

de Apidae tuba ofte „toeterbijen“. Een zeer recent ontstane soort waarvan de taxonomie nog niet helemaal gedocumenteerd is. Wanneer we de talrijke officials en politiek omhooggevallen en mogen geloven, zullen ze wel veel honing voortbrengen. Ik ben er zeker van dat het een zeer selectieve honinggoogst wordt.

Blijkbaar doen de jongens in hun oranje shirts wat ze doen beter dan menig andere club in het verre Zuid-Afrika het doet. Tengevolge daarvan stijgt de adrenalinespiegel bij het kijken en heft men collectief gejuich aan op het hele Nederlandse grondgebied. Duidelijk vooral bij diegenen die zich sportman voelen door naar anderen te kijken zonder zelf een klap uit te voeren. Blijkbaar onvermijdelijk slaat dan een virulente soort hysterie en een gemeenschappelijke gekte ongenadig toe. Oranje boven, oranje beneden, oranje overal. Vaantjes, vlaggen, spandoeken, kokardes, strikjes aan autoantennes... Ik zag zowaar een auto die helemaal met oranje stippen was beplakt. Zelfs de postbussen zijn hier oranje. Het moet haast wel dat de nationale vrucht van Nederland de sinaasappel is. Naast de nationale bloem: de tulp. Let wel: mijn door omstandigheden verwrongen historisch bewustzijn geeft me voedsel tot die laatste veronderstelling. Dat komt door de zangmaniak in het derde leerjaar die ons voortdurend samendreef vooraan de klas bij wijze van onwillig koor om een of ander lyrisch werkje van eigen bodem vocaal te vernielen. Die heeft ons veelvuldig geteisterd met de historie van de volksheld Piet Hein. Ik weet nog, na meer dan vijftig jaar, zo uit mijn blote hoofd de tekst te reproduceren:

*Heb je wel gehoord van de zilveren vloot,
De zilveren vloot van Spanje?
Die had er veel Spaanse matten aan boord,
En appeltjes van Oranje.*

...

Zie je wel! „Appeltjes van Oranje“! Het kan niet missen.

Waar wachten ze nog op om „Je maintiendrai“ te vervangen door „Je mangerai“ (des oranges)?

Aan Hulst werden in 1180 stadsrechten verleend door Philips van den Elzas. Alsmede een aantal handelsprivileges, waaronder tol vrijdommen in Vlaanderen. Deze voorrechten waren van grote betekenis voor de ontwikkeling van de stad. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog (ook wel de Opstand of de Nederlandse Opstand genoemd) raakte de stad meermaals in het midden van de woedende strijd. Aanvankelijk maakte Hulst deel uit van het graafschap Vlaanderen. De Zuidelijke Nederlanden, dus. Totdat prins Maurits de stad in 1591 veroverde. Later werd de stad echter weer onder Spaans gezag geplaatst. Tussen 1615 en 1621 werden de stadswallen, bolwerken, contrescarpen en ravelijnen aangelegd. Een contrescarp is een buitenoever van een vestinggracht. Ik heb het moeten opzoeken. Wat een „ravelijn“ was wist ik ook niet. Het leek me meer een woord dat bij een kunstschilder paste dan bij de oorlogsvoering. Het blijkt een buiten de vestinggracht gelegen halvemaaanvormig of hoekig bolwerk te zijn. Het diende tot dekking van een poort of een stuk wal tussen twee bastions. Al die voorzieningen waren uiteraard bedoeld en zeer belangrijk voor de verdediging van de stad. Tot in 1645 bleef Hulst deel van de Spaanse gebieden. In dat jaar werd de stad dan veroverd door de Staatsen onder leiding van Prins Frederik Hendrik. Onder het Staatse bewind was handel op de Schelde verboden en daardoor ging de betekenis van Hulst als handelsstad verloren. Na 1795 was de verbinding met de Honte of Westerschelde dan ook volledig dichtgeslibt en bestond de haven van Hulst niet meer. Na de Tweede Wereldoorlog werd Hulst weer een bloeiende koopstad (Belgen welkom). Dat Hulst een vestingstad is geweest wordt onmiddellijk duidelijk wanneer men een luchtfoto van de stad bekijkt. Of een kaart. Of zelfs al wanneer men de stad uit een of andere windstreek nadert. In vogelvlucht beschouwd toont de kern van de stad zeer opvallend de vorm van een veelpuntige ster. Dat is te wijten aan de verdedigingswerken, de stadswallen, die nu nog een redelijk goed bewaard voorbeeld zijn van een bouwwijze die ooit in gans Europa school heeft gemaakt. De stadswallen in Hulst stammen, zoals reeds ge-

Het grondplan van Hulst toont duidelijk dat het een vestingstad is. Het kriebelige blauwe lijntje is een deel van de track van de wandeling.

Sinds de middeleeuwen was er in de oorlogsvoering echter wel één en ander veranderd en de oude muren waren absoluut niet bestand tegen wat toen een modern geschut was. De nieuwe Italiaanse manier, met metersdikke stenen muren en kazematten in de bastions, was echter buitensporig duur. De Nederlandse manier (nu spreekt men over de „oud“

‘s Morgens vroeg bij de stadswallen in Hulst.

zegt, uit de Tachtigjarige Oorlog. Ze worden omgeven door een zeer brede gracht. De best wel indrukwekkende wallen zijn niet overal even hoog. In het zuiden komen ze tot ongeveer acht meter en in het noorden tot wel tien meter. Vroeger stonden er ook nog muren op de wallen maar die zijn in de loop der tijd verdwenen. In het zuiden is een dubbele omgrachting. In het noordoosten sluiten de wallen aan op de Liniedijk. De vesting had zes poorten, vier ravelijnen (waarvan er nog maar één over is), negen bolwerken en een molen.

Deze manier om vestingen te bouwen werd vooral gebruikt in de 16e en de 17e eeuw. Het systeem was bedoeld als verbetering van de Italiaanse manier van vestingbouw. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog waren rond veel steden nog middeleeuwse stenen muren te vinden. Niet zelden waren die ook nog eens zeer slecht onderhouden.

Nederlandse manier) van vestingbouw bleek een goed en goedkoop alternatief. De wallen en bastions waren geheel van aarde, omgeven door brede, natte grachten. De bedoeling was dat de afgeschoten kogels uit de kanonnen „dood“ vielen in de dikke aardewallen. Wat aardig lukte. De bastions hadden geen kazematten en de flanken ervan stonden loodrecht op de wallen. Behalve dat deze manier van vestingbouw in Nederland zeer effectief en populair bleek, was er ook in het buitenland zeer veel belangstelling voor de Nederlandse expertise op dit gebied. Zo werden

steden als Hamburg, Kopenhagen, Oslo, Manchester en Plymouth voorzien van vestingwerken ontworpen door Nederlandse ingenieurs. Tja, wanneer het op grote openbare werken aankomt, moet je in Nederland wezen, dat is al meermaals overtuigend bewezen. Ook toen al, blijkbaar. Bekeken met onze moderne ogen, wekt het ontzag dat men toen met enkel de kracht van mens en dier en primitieve werktuigen dergelijke gigantische werken tot een goed einde heeft kunnen brengen.

De uiteindelijke vorm van het oud Nederlands vestingstelsel is niet toe te schrijven aan één bepaald persoon. Het is iets wat over een bepaalde periode steeds is geëvolueerd. Desondanks wordt in dit verband toch Simon Stevin genoemd. Het ziet er naar uit dat die man nog wat meer gepresteerd heeft dan het wiskundig beschrijven van de kettinglijn en het uitvinden van de zeilwagen en het decimale teken.

Het is, alles bijeen, een wandeling van ongeveer 3,5 kilometer om de hele stadswal in Hulst te betreden. Ook al ging het traject van mijn doortocht niet over gans die lengte, regelmatig werden toch vanaf de wallen mooie uitzichten geboden op de stad met zijn mar-

De Gentpoort met het Generaliteitswapen bovenaan.

De Graauwse Poort.

kante torens en het groene ommeland. Wie de hele wandeling maakt over de wallen passeert vier stadspoorten. Immers, de stad moest achter zijn aarden wal toch ook nog toegankelijk blijven voor wie toevallig geen kwaad in de zin had. Van die vier poorten zijn er drie die nu nog als toegang tot de vesting dienen. Deze wandeling deed er daarvan twee aan. Vooreerst was er de “Bagijnepoort”, in de volksmond ook “Graauwse poort” genoemd. Deze poort is in 1704 geconstrueerd op last van burgemeester Benjamin de Beaufort en later vernieuwd. Het verkeer van en naar Graauw ging door deze poort. Vóór de poort lag een ravelijn dat door houten bruggen met de stad verbonden was. Tot in 1859 werden de poorten ‘s avonds gesloten met houten deuren. Misschien dat daarna de loonlast voor de poortwachters de hoog werd waardoor die van de loonlijst werden afgevoerd.

Verder passeerde ik gedurende deze tocht twee keer de Gentsepoort. Eén keer er langs en één keer er onderdoor. Deze poort werd gebouwd in 1780. Het front bestaat uit een stellingwerk van pilasters met een architraaf en ornamenten. De doorgang onder de wal is krom. Dat had als bedoeling dat de vijandelijke kogels niet recht naar

binnen konden geschoten worden. Er is daar nog een extra doorgang in de wal. Die is van veel recentere datum (1902). Die doorgang diende, zeer prozaïsch, om de stoomtram van Hulst naar Walsoorden door te laten. Op deze plaats is de vestinggracht gedempt. Boven de boog is het Generaliteitswapen, het teken van de Verenigde Nederlanden, te zien. Waar ik niet gepasseerd ben is aan de „Dubbele poort“ in het noorden en de „Keldermanspoort in het westen. Deze laatste stadspoort doet geen dienst meer als zodanig, maar het is desondanks toch een hele bijzondere. De Keldermanspoort wordt ook wel de “Dobbele Poort” of “Bollewerckpoort” genoemd. Ze had inderdaad een dubbele functie als zowel land- als waterpoort. Deze poort, die voor een groot deel werd verwoest, werd in 1618 met aarde bedekt. In 1952 werden de restanten ervan ontdekt en is men met de opgraving begonnen.

“Het was in eenen tsinxen daghe”... Zo begint het middeleeuwse dierenepos „Van den Vos Reynaerde“ dat in de dertiende eeuw werd geschreven. Hulst is er fier op dat de stad in dat dierenepos (bijna) met name genoemd wordt. Daarom staat naast de Gentsepoort het Reynaertmonument. Dat werd gemaakt door de Antwerpse beeldhouwer Damen. Eerst (in 1938) stond het op de Houtmarkt maar na de Tweede Wereldoorlog verhuisde het naar zijn definitieve plaats naast de stadspoort. Het stelt Reintje voor in het boetekleed van de pelgrim terwijl hij voor het hof van koning Nobel schijnheilig zijn, zogenaamd nobele, bedoelingen komt verdedigen.

Van den Vos Reynaerde is geschreven omtrent 1260 in een Vlaams dialect door ene „Willem“. Het vormt in zijn genre één van de hoogtepunten van de Nederlandse en zelfs van de West-Europese literatuur. Het verhaal handelt over de listige vos Reynaert, die met zijn sluwe streken de waarden en normen uit die tijd tot zijn eigen voordeel aan zijn laars lapt. Zoals in elk dierenepos zijn de hoofdfiguren vanzelfsprekend dieren die zich als mensen gedragen. Het verhaal geeft in beeldende taal een geestige en vaak ironische schets van

Het Reynaertmonument bij de Gentpoort

de samenleving. Het munt uit door raak observeren en een fijne karaktersketch van de personages.

Hoewel het Waasland claimt het belangrijkste toneel te zijn waar het verhaal met en rond Reynaert zich afspeelt, sedert 1928 wordt ook de relatie van Hulst met het Reynaertverhaal dik in de verf gezet. Heel wat Reynaertstudies werden in Hulst gemaakt, heel wat academische zittingen vonden er plaats en veel Reynaertboeken werden er gepresenteerd. Het was Dr. Maurits Gysseling die terzake belangrijk speurwerk deed en die zorgde dat op onze dagen Hulst een centrale rol kreeg in de Rey-

naertgeografie.

Volgens Dr. Gysseling verdient Hulst het predikaat „Reynaertstad“ onder andere vanwege de vermelding in het verhaal van Hulsterloo (Nieuw-Namen) en Absdale. Een aantal wetenschappers meende ook te mogen stellen dat de schrijver van het epos “Willem die Madocke maecte” een Hulstenaar was. Hij zou alleszins zijn jeugd in Hulst hebben doorgebracht. Dr. Gysseling meende in de Reynaerthandschriften typische Hulsterse spellingseigenaardigheden te ontdekken. De hachelijke avonturen die Bruun de Beer en Tibeert de Kater beleven bij de daging van Reynaert voor het gerecht, spelen zich af, naar Dr. Gysseling denkt, in of nabij Hulst.

Absdale wordt in Van den Vos Reynaerde met name genoemd in de scène waarin Bruun de Beer ongenadig op zijn falie krijgt van de dorpelingen:

*„Ludolf met de kromme vingren
Gaf de leus bij steek en worp :
(’t Was de deftigste van ’t dorp,
Zo er Lamfried niet mocht zijn.)
Kromgebeende Hughelijn
Was zijn vader, half een Waal,
Die geboren was t’Absdaal,
En zijn moeder hiet Ogeernen,
Fabrikante in houtlanteernen.”*

Een andere concrete verwijzing uit het Reynaertverhaal naar het land van Hulst is het reeds genoemde „Hulsterloo“, oftewel „bos nabij Hulst“. Deze verwijzing is te vinden in de volgende regels :

*„Int oostende van Vlaenderen staet
Een bosch ende dat heet Hulsterloo.*

Nabij Hulsterloo lag Kriekeputte, de plaats waar Reynaert de schat van koning Ermenrik (zogenaamd) had verstopt. Naar aanleiding van de Reynaertstudie van Isidoor Teirlinck gaf het gemeentebestuur de kreek gelegen tussen Clinge en Nieuw-Namen, de naam Kriekeputte.

De binnenstad van Hulst rond en op de Grote Markt heeft „iets“. Meer dan dat zelfs. Het is van aard om de bezoeker de pas te laten inhouden om het moois wat zich daar voor het oog ontvouwt eens rustig aan te zien en zich bijna in een ander tijdperk te wanen.

In de Steenstraat trekt een opmerkelijk uithangbord aan de voorgevel van een prachtig pand direct de aandacht. Daar bevindt zich thans het Streekmuseum. Van oorsprong is dit een zestiende-eeuws gebouw. In de eeuwen daarvoor stond hier echter wel het “Steen”, de gevangenis van Hulst. In de loop van de zestiende eeuw kwam het gebouw in handen van de abdij Ter Duinen en de broeders gebruikten het pand zowel als opslagplaats voor granen als om in tijden van nood een toevluchtsoord te hebben binnen de veilige stad

Het „Princehuis“. Nu Streekmuseum.

Hulst. Als zogenaamd „refugium“ dus. In de zeventiende eeuw werd het pand aan de opperbevelhebber van het Spaanse leger verhuurd als woonhuis. Na de verovering van de stad Hulst door de Staatse troepen onder leiding van Frederik Hendrik van Nassau, Prins van Oranje, werd het refugium in beslag genomen en overgedragen aan de prins. Vandaar dat het sinds dat jaar ook wel „Princehuis“ werd genoemd.

Het fraaie pand werd later een particulier woonhuis en aan het einde van de achttiende eeuw werd het ingrijpend verbouwd. Zo werd de voorgevel opgetrokken en het leien dak werd vervangen door een pannendak. De fraaie trapgevels met banden van natuursteen en de toren (aan de achterkant) verkeren nog in de oorspronkelijke toestand. De laatste bewoner verkocht het pand in 1973 aan de gemeente Hulst. Na een omvangrijke restauratie werd het dan in 1979 in gebruik gegeven aan de Oudheidkundige Kring „De Vier Ambachten“ om er een museum in te richten.

De collectie die in het museum te bezichtigen is omvat enkele zeer opvallende stukken.

Zo is er de verzameling van pelgrim-insignes, glissens (een soort schaatsen) en huisraad. Dat zijn zaken die werden gevonden op het terrein van het voormalige Minderbroedersklooster. Eén vitrine is gevuld met vondsten uit de prehistorie, met name uit de oudste nederzetting van Zeeland: Nieuw-Namen. Daar werden vuurstenen werktuigjes gevonden die er op wijzen dat hier, zo'n 10.000 jaar geleden, reeds mensen woonden. Er is nog veel meer te zien in dit Streekmuseum. Te veel om hier op te noemen. Je moet maar zelf eens gaan kijken indien je er meer wil over weten.

De Sint-Willibrordusbasiliek

Op de Grote Markt, je kan er niet naast kijken, is de Heilige Willibrordusbasiliek zeer prominent aanwezig. De toren met de merkwaardige vormgeving is een landmark dat zichtbaar tot ver in de omtrek boven het vlakke landschap uitsteekt. De

Sint-Willibrorduskerk stamt uit de 13^e eeuw en ze werd in de 15^e eeuw herbouwd. Na de Hervorming werd de kerk protestants. Dat bleef zo tot de Fransen het ook hier voor het zeggen hadden en alle religieuze manifestaties verboden. Toen die onverlaten hier weggejaagd waren, werd de kerk, in een zeldzame broederlijkheid, gedeeld met de rooms-katholieken. Sinds 1930 is het weer een uitsluitend rooms-katholieke kerk en werd haar status verheven tot basiliek.

In de loop der eeuwen is er nogal wat veranderd aan deze kerk. Dat is vooral goed te zien

aan de toren. Die werd een aantal keren verwoest en aansluitend weer heropgebouwd. Weliswaar in een steeds wisselende stijl. Dat verwoesten was niet altijd door mensenhand. Eén keer is de bliksem zo ongenadig op de toren ingeslagen dat die daardoor erg beschadigd werd.

De toren bestaat uit vier min of meer afzonderlijke delen. Het eerste gedeelte, vermoedelijk uit de 13e of 14e eeuw, gaat grotendeels schuil onder het dak van de kerk. Van de in 1402 gebouwde achthoekige toren is enkel de onderste verdieping overgebleven. Het gedeelte tussen de balustrade en de wijzerplaten is een restant van de door architect Cuypers gebouwde toren. In de laatste oorlog is de toren van de basiliek nog eens verwoest. Voorlopig voor het laatst. De betonnen bekroning die nu op de kerk staat, is daar in 1957

Het Stadhuis

geplaatst. Naar een ontwerp van architect J. Brouwer. Het kunstwerk is met de naam „de Prediker“ bedacht. Niet iedereen is even gelukkig met de stijl van de markante spits die heel anders is dan die van de rest van het gebouw. Desondanks is de Sint-Willibrordusbasiliek uitgeroepen tot mooiste kerk van Nederland. Naar het schijnt is bij zonnig weer het kleurenspeel door de met de hand gebrandschilderde ramen werkelijk adembenemend. Ik heb dat echter niet zelf gecontroleerd hoewel de zon de hele tijd uitbundig scheen. Weer een unieke kans gemist.

Een ander, zeer opvallend gebouw op de Grote Markt, is het Stadhuis. Dat heeft een halletoren, een belfort, zeg

maar. Van ver reeds was het me opgevallen dat op de spits daarvan een symbool te zien was dat ik eerder in een heel ander land had verwacht: een adelaar met twee koppen. Maar natuurlijk hebben in vroegere tijden ook de Oostenrijkers hier vakantie gevierd na eerst wat plaats te hebben gemaakt onder de toenmalige bevolking.

Het eerste Stadhuis aan de Grote Markt te Hulst kwam er in ongeveer 1200. Dat gebouw heette dan Stadts- of Raedthuys. Het was een rechthoekig gebouw, met Ledesteen bekleed, met een toren. Het Ledesteen is waarschijnlijk beter bekend als Balegemse steen. Een soort kalk-zandsteen die veelvuldig werd gebruikt voor het optrekken van kerken en andere grote gebouwen die de eenvoudige mens moesten imponeren. Het bouwwerk was de trots van de Hulster bevolking. Hier werd recht gesproken en werden alle zaken betreffende verdediging en voedselvoorziening geregeld. Een vervelende historische omstandigheid was dat Gent in die tijd zeer sterk in opkomst was. Die stad wierp zich meer en meer op als handels- en machtscentrum en dat moest noodzakelijkerwijze als nadelig voor Hulst worden gezien. In het gestelde dilemma koos Hulst tegen Gent en vóór de wettige landshoofd. Dat bleef niet zonder negatieve gevolgen. De vechtlustige Gentenaars kwamen in 1425 die van Hulst eens duidelijk maken hoe de staken stonden. Ze vielen hier binnen en ze vernielden al wat mooi was in de stad. Dus ook het Stadhuis. In Hulst bleef men echter niet bij de pakken zitten en drie jaar later stond er alweer een nieuw Stadhuis! Als je soms dacht dat Gent dat over zijn kant zou laten gaan, dan heb je de vechtlust van die volkstam wel erg onderschat. De Gentenaren brachten een leger op de been dat behalve Stroppendragers ook huurlingen telde. Onder andere uit Schotland en Engeland. Het blijft de vraag of die lui het vreselijke dialect van de Gentenaren wel verstonden maar voor het moorden en brandschatten waarvoor ze waren aangenomen hadden ze wellicht niet veel uitleg nodig. In juli 1485 bezetten honderd Engelse huurlingen Hulst. De burgers lieten zich

niet op de kop zitten en ze gingen felle straatgevechten aan. Ze maakten het de bezetters zo lastig dat die zich moesten terugtrekken in het Stadhuis. Daardoor ontstond een patstelling: de Hulstenaren konden niet naar binnen en de soldaten durfden niet meer naar buiten. Buitengewone omstandigheden vragen om buitengewone maatregelen: in alle vroegte staken de Hulstenaars hun eigen Stadhuis in brand! De vijandige soldaten kwamen om in de vuurzee en Hulst was weer eens zijn Raedthuys kwijt.

Veertig jaar bleef de ruïne de Markt ontsieren. Tot in 1528 Karel de Vijfde opdracht gaf om een nieuw gebouw te zetten op de oude muurresten. Pas in 1540 stond het gebouw in laat-gotische stijl met zijn toren er. Keizer Karel de Vijfde was zeer te spreken over het resultaat en als beloning gaf hij toestemming om het stadswapen met de keizerlijke kroon te versieren. Later kregen ze er nog een keizerlijk symbool bij! De tweekoppige adelaar van Maximiliaan van Oostenrijk namelijk. Het symbool dat nu nog op het Stadhuis staat. Hulst lag duidelijk goed bij de diverse keizers.

Achter de poort staat de kolossale beuk

Het nieuwe Stadhuis was een rechthoekig gebouw met dikke muren, een beeldhouwde balustrade, een fraaie daklijst met 21 dakkapellen en een hoektoren. De gevel was versierd met beelden waaronder 18 leeuwjes. Ervoor bevond zich een dubbele arduinen trap met twintig treden die toegang gaf tot de ruime zaal waarin recht werd gesproken.

Na heel wat veranderingen van bestemming en voortschrijdend verval werd in 1844 de kap van het gebouw verlaagd en werden de dakkapellen en ornamenten verwijderd. De deuren kregen een andere vorm. De meeste historici zijn niet erg blij met die verbouwing. De wapenstenen die nu nog te zien zijn, komen van een vroegere torenbekroning van de basiliek.

Ook andere gebouwen op de Grote Markt zijn het aanzien waard. Het uitgezette traject leidde me naar de achterkant van het Stadhuis, door een poort, en daar stond een werkelijk kolossale bruine (of rode) beuk.

De basiliek en het Stadhuis zijn niet de enige torens die hier te zien zijn. Ik had het er bij het Streekmuseum al even over: er is ook nog het karakteristieke torentje van wat ooit het Baudeloo-complex was. De zusters Franciscanessen van Mariadal beheerden de gebouwen. Die bestonden uit een klooster, een pensionaat en een aantal schoolgebouwen. Van dit complex is slechts een deel blijven staan. In het fraaie gebouw is nu de Zeeuwse Muizelschool gevestigd en er is een historische concertzaal ingericht.

Tegenover het gebouw is er een straat die „Refugium“ als naam draagt. Dat heeft zo zijn reden. De monniken van de abdijen van Baudeloo, Ter Duinen en Cambron hebben door inpolderingen veel land in de omtrek op het water gewonnen. Van het veroverde land bewerkten ze dan de landerijen. Dat betekende echter nog niet dat ze

Het vroegere Refugium met zijn typische torentje

overall even goed lagen. Soms werden ze te vuur en te zwaard vervolgd. Daarom hadden ze binnen de relatieve veiligheid van Hulst een soort „vluchtklooster“: het refugium. Het torentje dat nog te zien is, is dat van het vroegere Refugium Baudeloo uit de 13^e eeuw. De rest van het gebouw dateert uit de 16^e eeuw.

Het begin van de Liniedijk

Wat me nog voor ik aan de wandeling begon gezegd werd, namelijk dat de bewegwijzering voorlopig nog niet compleet was, beruste maar al te zeer op de waarheid. Dat bleek. Onderweg was een splitting niet aangegeven en daardoor viel ik opeens op het circuit dat gedacht was voor diegenen die zich met een wandeling van 14 kilometer tevreden stelden. Veel alternatieven zijn er niet in zo'n geval dus heb ik maar verder het uitgezette pad gevolgd. Ik was overigens niet de enige die daar de dupe van was te horen aan de erupties van een paar andere wandelaars in de rustpost die we veel te snel weer moesten aandoen. Ik vraag me

af hoe de wandelaars die met drie autobussen werden aangevoerd de bok die daar geschoten werd hebben verteerd later op de dag.

Het laatste stuk van de tocht ging langs de Liniedijk. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog was er een periode dat de vijandelijkheden even werden opgeschort: het Twaalfjarige Bestand. Gedurende die periode werd een „Linie van Communicatie“ aangelegd die de vesting Hulst verbond met de forten van Moerschans, De Rape en Zandberg. Tegenwoordig is zo'n communicatielijn een draadje met vier geleiders of een glasvezelkabel. Ten tijde van het Bestand kon men er zich nog niet met zoiets vanaf maken en moest men andere middelen inroepen. Het werd een zogenaamde „bedekte weg“. Dat betekende een weg (uiteraard) die door een dijk van de vijand werd afgeschermd. Die dijk ligt er nog steeds en hier is hij nog zeer manifest aanwezig. In Stekene (België) zijn er nog slechts rudimenten van te zien. Boven op de dijk ligt een pad dat op en neer gaat in een zeer groen decor.

Tot mijn spijt kreeg ik de Stadsmolen slechts sporadisch en van grote afstand te zien. Het is een ronde bakstenen korenmolen uit 1792, gedekt met eikenhout en en zijn wieken maaien 24,42 meter in het rond. Tot in 1930 werd de molen effectief gebruikt voor het malen van graan. Aanvankelijk maakte de molen als walmolen deel uit van de vesting en als zodanig was hij staatseigendom. Hij werd toen „'s Lands Molen“ genoemd. Na zijn productieve leven raakte de molen in verval. In 1954 kocht de gemeente de molen om hem in 1956 weer helemaal te restaureren. Tijdens die restauratie kreeg hij zijn huidige naam. Het is een van de weinige molens met een houten hoepelvang.

Met mijn ogen vol oranje (wegens de voetbalgekte) en een rooie kop (van de zon) verliet ik het groene Hulst na het slechts voor 14 kilometer bewandeld te hebben. In plaats van de voorgenomen sportievere 21. Ik was dus te kort door de bocht gegaan en dat scheelde nogal in afgelegde weg.

Nog een aanvulling!

Eén van mijn lezers is geboren en opgegroeid in Clinge, nu een deelgemeente van Hulst. Vanzelfsprekend heeft hij daarom het bovenstaande Voetstukje met meer dan gewone aandacht gelezen. Er zijn hem daarbij enkele zaken opgevallen die hij wil aanvullen, respectievelijk rechtzetten. Hierna volgt het bericht dat ik van hem kreeg:

Beste Michel,

Bedankt weer voor de mooie foto's en het leuke voetstukje.

Doordat ik een hoop te doen had, deze week, heb ik het wat later gelezen en bekeken dan anders.

Omdat ik geboren ben in Clinge, momenteel één van de kernen van de Gemeente Hulst, begrijp je wel dat ik het nog met meer belangstelling gelezen heb.

En ik heb er weer een heleboel van opgestoken.

Toch staat er in het voetstukje iets, wat naar alle waarschijnlijkheid niet helemaal klopt.

Dat ligt niet aan jou maar aan één van je bronnen, namelijk <http://www.vestingstad.nl/>, die er mogelijk een potje van gemaakt hebben.

Het is namelijk zo dat Clinge een zelfstandige gemeente was vanaf 1815 tot 1970. (http://www.gemeente-hulst.nl/Vrije_tijd/Historie/Gemeentelijke_herindelingen)

Clinge was qua grondgebied de grootste gemeente die in 1970 samen met andere gemeenten de gemeente Hulst vormden.

Even stoefn over mijn geboortegemeente Clinge, Michel. Dat moet kunnen hè?!

Gemeente Clinge omvatte de kernen Clinge en Nieuw Namen (Hulsterloo) en de gehuchten Emmadorp en het Nederlandse stukje van Prosperdorp.

In totaliteit omvatte Clinge de Clingepolder, het grootste deel van de Klein Kieldrecht polder, de Groot Kieldrecht polder, de Nieuw Kieldrecht polder, de Louisapolder, de Saeftingepolder, de Koningin Emmapolder, het Nederlandse deel van de Prosperpolder en het Nederlandse (overgrootste) deel van de (geplaagde) Hertogin Hedwigepolder.

Zie de bijlage. Maar dit terzijde.

Nu mijn werkelijke betoog.

1. In het stukje waar het om gaat staat: "Nabij Hulsterloo lag Kriekeputte, de plaats waar Reynaert de schat van koning Ermenrik (zogenaamd) had verstopt. Naar aanleiding van de Reynaertstudie van Isidoor Teirlinck gaf het gemeentebestuur de kreek gelegen tussen Clinge en Nieuw-Namen, de naam Kriekeputte."

2. Als ik het goed heb, en verschillende bronnen op het Internet geven dit aan, dan heeft de bewuste Isidoor Teirlinck geleefd van 2 januari 1851 tot 27 juni 1934 en is zijn verhandeling "De toponymie van den Reinaert" van 1910-1912.

(- http://nl.wikipedia.org/wiki/Isidoor_Teirlinck - http://books.google.nl/books?id=mmLTwL9RbKMC&pg=PA85&lpg=PA85&dq=De+toponymie+van+den+Reinaert&source=bl&ots=tcXoBLz6F3&sig=CYY8hqwZBQ_v1VcVvq6dBaR5ko&hl=nl&ei=Ca8sTNnoNOCXOK-fOuYoJ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&ved=0CAwQ6AEwAQ#v=onepage&q=De+toponymie+van+den%20Reinaert&f=false)

- http://www.dbnl.org/tekst/reyn001bots01_01/reyn001bots01_01_0001.php

- ... wellicht zijn er nog meer ...)

3. Als dat zo is dan had de Gemeente Hulst in 1910-1912 dus niets over de Gemeente Clinge te vertellen. Laat staan dat ze iets te zeggen hadden over de naamgeving van de Kriekeputten. En als de Gemeente Hulst pas tot na de herindeling van 1970 gewacht zou hebben om tot een andere naamgeving over te gaan, dan hebben ze wel heel lang gewacht.

4. Daar komt nog bij dat de Plaatselijke Carnavalsvereniging in Clinge al sinds heugenis De Kriekeputters noemt, volgens mij al van voor 1970. Dit kon ik echter niet op het net verifiëren.

Dus volgens mij hapert er iets aan de info van vestingstad.nl en dat was eigenlijk wat mij bij het lezen van jouw voetstukje opviel.

Poeh! Het is wel een heel verhaal geworden.

Nog een paar aanvullingen bij de foto's:

- Het in de fotoreeks betitelde water ten zuiden van de stad noemt men de Buitenvest.

- De in de fotoreeks betitelde onbekende toren is de toren van de Nederlands Hervormde kerk aan de Paardenmarkt. Daar ben je gezien je route, in de binnenstad van Hulst, niet voorbij gekomen.

Beste groeten,

Marc

Bedankt, Marc!

© Michel Christiaens